

# Foaiia

## românească

Vineri  
20 martie  
1998

Anul I  
Nr. 12

(Serle nouă)

Săptăminal al românilor din Ungaria ❖ Fondat în 1951 ❖ 8 pagini ❖ 20 forinți

## 50 de ani de la înființarea Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria

După al doilea război mondial, rolul Bisericii Ortodoxe în privința răspîndirii culturii în limba română se reduce, ba chiar după cîțiva ani Biserica e eliminată și din învățămînt. Încă în anul 1945 se ivește necesitatea unei noi asociații culturale. Inițiativa pornește încă tot de la Biserica Ortodoxă Română. În viața naționalității române începe o perioadă cu totul nouă deși, înființarea Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria este datată abia pe anul 1948. Între anii 1945-1948 acest hiat a fost compensat prin înființarea Asociației Maghiaro-Române cu centrul în Budapesta, care apoi și-a înființat



### COMISIA DE INIȚIATIVĂ A UNIUNII CULTURALE DIN UNGARIA

Are onoarea a vă invita la ședința de constituire care va avea loc la data de 21 martie ora 12 în sala de recepție a primăriei din Giula

COMISIA DE INIȚIATIVĂ

mai multe filiale și în provincie, chiar și în orașul Giula, Debrețin și București. Asociația a avut mai multe secții, care au organizat conferințe, serate literare, de muzică, au desfășurat o activitate de răspîndire a culturii românești, bazîndu-se pe contactele, relațiile româno-maghiare din diferite domenii ale culturii. În activitatea Asociației Maghiaro-Române au participat într-o anumită măsură și românii din Ungaria, mai ales românii din Giula. Prima asociația culturală a românilor din Ungaria – după cel de-al doilea război mondial – a fost inițiată de un grup de intelectuali români din Giula și de unul din Budapesta. După o perioadă de pregătire s-a format comitetul inițiativ pentru constituirea viitoarei organizații. La 7 ianuarie 1948, în capitală, la colegiul „Mocsáry Lajos” a avut loc consfătuirea pregătitoare a înființării Uniunii Culturale. Pe ordinea de zi a figurat consfătuirea și prelucrarea programului viitoarei uniuni culturale. Invitația pentru această consfătuire a fost semnată de inginerul Gheorghe Nădăban și de dr. Gheorghe Alexits, secretar de stat cu problemele culturii. Consfătuirea a fost condusă de secretarul de stat Gheorghe Alexits care totodată a și prezentat prima versiune a proiectului de statut, document în care figurează pentru prima dată denumirea de UNIUNE CULTURALĂ A ROMÂNILOR DIN UNGARIA. Acest proiect a stat la baza dezbaterilor consfătuirii din Budapesta. Statutul de funcționare a fost totodată și programul de activitate a viitoarei uniuni culturale. Tot aceeași comisie de inițiativă a lansat un apel către toți românii din Ungaria în care s-a accentuat necesitatea înființării și sarcina uniunii. După această fază de pregătire, pentru 21 martie 1948 la ora 12, românii din Ungaria au fost invitați în sala de recepție a primăriei din Giula la ședința de constituire a Uniunii Culturale din Ungaria. La această ședință au participat reprezentanții celor

15 localități locuite și de români.

Membrii prezidiului ședinței de constituire a Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria erau: **Dumitru Sabău**, Gheorghe Alexits, Gheorghe Nădăban și **Gheorghe Kardos** (în imagine). După cuvîntul de deschidere rostit de Dumitru Sabău, membru al comisiei de pregătire, dr. Gheorghe Alexits, secretar de stat, oratorul ședinței generale de constituire a vorbit despre scopul uniunii, despre menirea viitoarei uniuni și sarcinile comune, generate de constituire. Proiectul de statut al uniunii a fost înaintat de către Gheorghe Nădăban și a fost aprobat

integral în unanimitate de cei prezenți. Prin acest act, Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria s-a proclamat drept constituită, după cum reiese din procesul verbal al ședinței generale, conducerea (și deținătorii de funcții) era următoarea:

**Președintele onorific:** dr. Gheorghe Alexits (Budapesta), **Președinte:** Dumitru Sabău (Giula), **Președinți adjuncți:** Petru Luczai (Cenad), dr. Gheorghe Kardos (Giula), **Secretar general:** Gheorghe Nădăban (Budapesta), **Secretari:** Zaharia Unc (Aletea), Petru Cîmpian (Giula), **Casier:** Gheorghe Radnóti (Budapesta), **Revizori:** Aurel Bodîrcă (Budapesta), Traian Roșu (Budapesta).

Constituirea Uniunii Culturale s-a realizat prin prezența și cuvintele lui dr. Gheorghe Alexits secretar de stat, rostite în fața a aproape 50 de reprezentanți, delegați din 15 localități populate și de români și în fața a peste 300 de români din Giula.

Primele acțiuni ale uniunii nou constituite au marcat și începutul primelor turnee culturale, organizarea învățămîntului de naționalitate română, constituirea căminului românesc la Giula. S-au depus eforturi susținute pentru asigurarea cadrelor didactice, s-au făcut primele încercări pentru aprovizionarea școlilor românești cu manuale în limba română. Tot acum s-au depus bazele învățămîntului superior și s-a înființat inspectoratul românesc. Bibliotecile nou înființate au fost aprovizionate cu cărți românești. A început organizarea și susținerea primelor formații culturale.

Uniunea constituită a început o muncă de pionierat. Acțiunile pornite și rezultatele obținute au pus temelia tuturor programelor de mai tîrziu ale ansamblului de activități menite să servească răspîndirea culturii în limba maternă a cetățenilor de naționalitate română din Ungaria.

Elena Csobai

## Hans Beck în județul Bichiș

Într-o vizită de două zile s-a întretinut în județul Bichiș **Hans Beck**, ambasadorul Uniunii Europene în Ungaria. Înaltul oaspete a încheiat turneul bichișean printr-o conferință de presă. La ședința informativă, demnitarul a precizat concret ajutoarele financiar-economice cu care Uniunea a ajutat dezvoltarea județului. Dar Hans Beck a mai evidențiat că instituțiile, întreprinderile și antreprenorii din această zonă nu se folosesc într-un mod corespunzător de posibilitățile asigurate de Programul PHARE. În această privință, județul ar putea concura pentru fonduri financiare mult mai serioase, în scopuri diverse și mult mai folositoare decît pînă acum.

## Tratative în domeniul reglării apelor

Între 10-12 martie s-au purtat iarăși tratative în domeniul reglării apelor din depresiunea Crișurilor. La șirul dezbaterilor care au avut loc la Direcțiunea regională a apelor Crișurilor de la Giula, specialiștii din România și Ungaria au cumpănit asupra posibilităților de reglare a nivelului de apă din canalele și brațele moarte ale Crișurilor din această zonă. Acest pachet de probleme, deși nu este acut, are o însemnătate serioasă dat fiind pericolul inundațiilor din ultimii ani.

## „Strîngeri de mîină” 12-13 septembrie a.c.

La 11 martie au început la Arad tratativele privitoare la organizarea amplei acțiuni comune dintre orașul Arad și Giula „Strîngeri de mîină”. Cei doi viceprimari **Ioan Darida** și **Árpád Szabó** au stabilit ca noua ediție să aibă loc timp de două zile, la 12 și 13 septembrie, prima zi desfășurîndu-se la Giula, următoarea în orașul de pe Mureș. În luna mai următoare ca intențiile și concepțiile conturate acum să fie definitivitate și cuprinse într-un document oficial.

## Din cuprins

»După această stare a lucrurilor se pune simpla întrebare: oare cu ce fermitate morală va susține Ungaria în viitor problema minorităților maghiare de peste hotare, dacă la noi, aici în țară, nu s-a rezolvat acordarea drepturilor legitime ce li se cuvin minorităților naționale?»

(Pag. a 2-a)

»Familia se trage dintr-o pătură de țărani săraci de origine română și de religie ortodoxă. Tatăl povestitorului de mai tîrziu trudea ca slugă pe moșiile grofului Sántha din Giula pentru asigurarea pîinii de toate zilele a celor șapte copii. Vasile a făcut școală doar în 3 ierni, deoarece din primăvară pînă-n toamnă trebuia să lucreze ca paznic de cîmp ori ca ciobănaș, pentru a întregi venitul sărăcăcios al familiei.»

(Pag. a 5-a)

»Tudor Vianu este primul critic care a descifrat semnificația adîncă a dorului eminescian, armonia între anumite imagini poetice și viziunea filozofică asupra lumii.»

(Pag. a 6-a)



**Cu ocazia Zilei de 15 Martie, președintele României i-a adresat o scrisoare omologului său maghiar pe care o publicăm mai jos.**

**Excelenței Sale  
Domnului ÁRPÁD GÖNCZ  
Președintele Ungariei**

**Domnule Președinte,**

Aniversarea a 150 de ani de la declanșarea Revoluției democratice a maghiarilor de la 1848 este un eveniment deosebit, cu prilejul căruia vă rog să primiți, din partea mea și a tuturor cetățenilor români pe care am onoarea de a-i reprezenta, cele mai calde urări pentru poporul ungar prieten și pentru Dumneavoastră personal.

Întreaga Europă comemorează în acest an evenimentele de la 1848, care au schițat, poate pentru prima dată în istorie, unitatea continentului nostru nu sub o dominație unică, ci în numele libertății și al drepturilor cetățenești egal împărțite. Acum 150 de ani, din Franța și Germania pînă la Carpați și la gurile Dunării, „primăvara națiunilor” a fost anotimpul luptei pentru o nouă Europă a cetățenilor. Din păcate, este adevărat că, în acele împrejurări, deși luptau pentru aceleași valori, care ar fi trebuit să le unească, nu să le dezbină, popoarele noastre nu s-au aflat alături. Tragica lor confruntare a contribuit în mare măsură la înfrîngerea ambelor popoare și a ambelor revoluții.

Astăzi, o Europă tot mai unită își îndreaptă eforturile către o nouă modernizare, nu atît a tehnologiilor, cît a conceptelor, în numele acelorași valori perene ale democrației și libertății. Datorită faptului că popoarele noastre au avut înțelepciunea de a învăța adevăratele lecții ale istoriei, această nouă primăvară europeană ne găsește, din fericire, de această dată, alături, ca prieteni și parteneri în construcția unei noi arhitecturi de cooperare, securitate și pace a continentului și a lumii.

Sorțiți unei istorii asemănătoare, nutrind aceleași aspirații și confrunțați cu aceleași temeri, învățăm cu fiecare zi mai mult că nu putem reuși decît împreună. Tocmai de aceea, putem fi împreună convinși că, împărțînd același destin, cel al solidarității într-o Europă unită, români și maghiari deopotrivă vom continua să pășim alături. Tocmai de aceea, putem fi împreună convinși că aniversarea a 150 de ani de la revoluțiile democratice europene din 1848 este un nou prilej de meditație și de dialog, de progres real și sincer în relațiile de prietenie dintre statele și popoarele noastre.

Cu speranța că această stare de spirit va dăinui și se va dezvolta, vă rog să primiți, Domnule Președinte, expresia sentimentelor mele de aleasă prietenie și considerație.

**EMIL CONSTANTINESCU**  
Președintele României

## Se poate și așa...

Sfîrșitul săptămîinii trecute a oferit prin Ziua de 15 Martie un prilej de sărbătoare. Aproape în toate localitățile din țară au avut loc numeroase acțiuni menite să cinstească sărbătoarea națională.

În acest an, oratorii festivi parcă au fost mai sinceri și mai moderați, mitingurile și festivitățile desfășurîndu-se mai mult ca niște adunări populare, la care oratorii au vorbit într-un mod curajos despre greutățile cu care se confruntă atît țara, cît și omul de rînd.

Un alt lucru interesant – fără să-l pretindă nimeni, din proprie inițiativă, mii de oameni și-au prins cocarde tricolore în piept, purtînd-o cu cinste, dar fără ostentație.

Dar au sărbătorit în mod demn și ungerii de peste hotare, cu aceeași prestanță, în aceeași evocare sobră. Nicăieri nu s-au produs conturbări, festivitățile nu au denaturat în manifestații naționaliste sau șovine. Ca atare și în acest fel se poate cinsti un eveniment glorios, într-o unitate de gîndire care nu jighește pe alții. (Ar fi bine ca această atitudine majoră s-o dovedim și în alte chestiuni de importanță din viața noastră social-politică și economico-culturală.)

În altă ordine de idei: a devenit o tradiție ca în preajma Zilei de 15 Martie să se înmîneze distincții unor cetățeni, unor personalități care au depus de-a rîndul anilor o activitate bogată, rodnică și apreciabilă în cele mai diverse domenii de activitate.

Această tradiție a continuat și în anul acesta, cînd atît în Parlament și la diferitele ministere, cît și la cele mai multe primării s-au ținut festivități, în cadrul cărora au fost înmînate diferite distincții, cîteva – dintre cele mai prestigioase – fiind conferite și unor personalități de naționalitate.

Astfel, din împlinirea ministrului apărării, Teodor Borszédi, originar din Micherechi, a fost promovată la gradul de *general-major*, iar dr. Gheorghe Ruzsa, primul comunei Micherechi a primit o *Diplomă de Merit* drept apreciere a muncii depuse în domeniul relațiilor militare dintre Ungaria și România.

În cadrul ședinței festive a orașului Giula, Ion Budai, directorul instituțiilor de învățămînt românesc din Giula a primit distincția „*Pentru activitatea publică*” pentru munca depusă în promovarea și păstrarea limbii materne, a tradițiilor strămoșești.

(În imagine: premiații orașului Giula).

- tj -



Ușa Parlamentului s-a închis deocamdată pentru noi...

## „O lovitură sub centură” reprezentanței minorităților în Parlament

„*Finita la commedia*” adică s-a terminat comedia – cea mai lungă pe care o știu, care a durat nu mai puțin de șapte ani și jumătate –, cu alte cuvinte „jocul” pe care cel mai înalt for legislativ maghiar, Parlamentul, l-a prezentat sub pretextul că Ungaria are o *Lege privind drepturile minorităților naționale și etnice* (Legea nr. LXXXVII din 7 iulie 1993) la nivel european, și care poate fi considerată drept exemplu și pentru celelalte state, cu atît mai mult, cu cît în acest document se arată că: „*Totalitatea acestor drepturi nu este donația majorității și nu constituie un privilegiu dat minorității, ele nu au ca izvor ponderea numerică a minorităților naționale și etnice, ci dreptul la o altă identitate pe baza respectării libertății individului și a păcii sociale.*”

Rămînînd tot la concret, motivul adopției acestei legi de bază (lege care a fost adoptată cu o majoritate de voturi de două treimi a deputaților aleși și nu doar a celor care în ziua de 7 iulie '93 au fost prezenți în Parlament) din partea Adunării de Stat a fost că: „*Pentru înfăptuirea acestor țeluri și pentru asigurarea afirmării drepturilor cuvenite persoanelor și comunităților aparținînd minorităților naționale și etnice, avînd în vedere dispozițiile dreptului internațional, Documentul Fundamental al ONU, Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Internațională privind Drepturile Cetățenești și Politice, Charta de la Paris, Convenția Juridică Europeană privind Drepturile Omului, precum și principiile consacrate în Constituția Republicii Ungare, Adunarea Națională întocmește următoarea lege*”, adică Legea privind drepturile minorităților naționale și etnice.

Încă două citate unul din Articolul 3, alineatul (1) al Legii privind drepturile minorităților naționale și etnice: „*Minoritățile care trăiesc în Republica Ungară sînt partașe la puterea poporului: sînt factori constitutivi ai statului [Constituția, articolul 68, alineatul (1.)] Cultura acestora face parte din cultura Ungariei.*”, iar al doilea din Articolul 20, alineatul (1) se declară că „*Minoritățile au dreptul la reprezentare parlamentară în modul stabilit printr-o lege separată.*”

Și tocmai acest articol din urmă a stîrnit, ba chiar a provocat cele mai mari discuții, fiind vorba, la concret, de modificarea Legii electorale, modificare care „a scris scenariul comediei și a cîntat melodia jocului”, pentru ca în fine, la 16 martie a.c. – prin refuzarea adopției modificării – Parlamentul maghiar să dea minorităților „o lovitură sub centură”.

Despre ce este vorba?

În acești șapte ani și jumătate, perioadă în care au fost la putere două guverne cu partide de guvernare și opoziție și, evident, componența parlamentară schimbată (să nu uităm că e vorba de două cicluri legislative) care în ciuda somării Curții Constituționale n-au putut, n-au vrut, n-au dorit, n-au avut de gînd, nu și-au propus (expresia corespunzătoare de subliniat la libera alegere a cititorului) soluționarea reprezentanței parlamentare a minorităților conlocuitoare (dealtfel 13 la număr) din țara noastră. De propuneri, inițiativele, variante, înaintări și retrageri ale modificărilor Legii electorale nu s-a dus lipsă, din contră, pentru posteritate acestea, probabil, vor constitui un studiu de mai multe volume, sau roman-foleton...

Să rămînem însă la scenariul zilei incriminate, 16 martie, cînd Parlamentul s-a întrunit pentru cea de-a 16-a ședință în plen în actuala sesiune de primăvară și ultima din acest ciclu legislativ și care cu aceasta și-a încheiat lucrările. În această zi, cea mai controversată problemă a constituit-o proiectul modificării Legii electorale pentru a crea posibilitate minorităților să aibe acces în noul Parlament (ciclul legislativ 1998–2002) cu drepturi proprii, aleși prin vot în cadrul alegerilor generale, care vor avea loc în luna mai a.c. Propunerea privind modificarea Constituției în această problemă a fost respinsă, iar pentru căutarea unei soluții de ultimă oră în problema minorităților s-a impus întreruperea ședinței (inițial propusă pentru o jumătate de oră), care apoi a durat două ore. După reluarea lucrărilor a intervenit o modificare a ordinii de zi și au început interpelările. Mai tîrziu a fost prezentată o propunere a Comisiei Constituționale, care a generat – de ce nu? – alte discuții, dar de această dată nu pentru a găsi soluții pentru rezolvarea problemei, special în a 24-a oră, ci pentru a căuta vinovați: de ce nu s-a rezolvat problema în șapte ani și jumătate...

Părerea mea (personală și modestă) sugerează că un lucru este cert, anume că în lupta sofisticată a partidelor parlamentare a lipsit: toleranța și voința politică. După această stare a lucrurilor se pune simpla întrebare: oare cu ce fermitate morală va susține Ungaria în viitor problema minorităților maghiare de peste hotare, dacă la noi, aici în țară, nu s-a rezolvat acordarea drepturilor legitime ce li se cuvin minorităților naționale?

– kozma –





În rolurile principale...

## ... familia și mediul

Căsătoriile mixte (legate în rîndul naționalității române) din Ungaria determină – în privința copiilor – nivelul cunoașterii și însușirii limbii românești. Auzim referiri, mai ales în domeniul învățămîntului, cum că familiile mixte au o influență negativă, generează greutăți în însușirea și predarea limbii române. Într-adevăr, situația este generală aproape peste tot, unde trăiesc amestecat locuitorii majoritari ai unei țări cu oameni aparținători unei naționalități conlocuitoare.

Foarte rar se vorbește însă despre celălalt aspect: ce înseamnă pentru familiile în cauză această situație! Ce dilemă, ce conflicte, câte greutăți aduce întâlnirea celor două (uneori chiar mai multe) limbi și culturi în creșterea, în educarea copiilor.

Unii lingviști, psihologi, învățători și părinți sînt de părerea că însușirea paralelă a mai multor limbi poate începe o dată cu însușirea vorbirii. Alții susțin că e mai bine ca micul copil să-și însușească o limbă pînă la gradul de conversare și numai după aceea să-l introducem în regulile gramaticale și stilistice ale unei alte limbi.

Iată cum ajung părinții de la bun început la dilema care să fie prima limbă pe care s-o învețe copilul!

Pe urmă, dă de gîndit și medi-

ul în care locuiește familia: rudele, vecinii, cunoscuții, fiindcă copilăria se leagă și se desfășoară printre acești oameni:

Pentru întîia oară aș dori să prezint o familie care de la bun început, de la nașterea copilului a reușit să aducă o decizie comună, de la care nu s-au abătut nici în anii următori.

Géza Balogh, originar din Újszalonta s-a însurat cu 15 ani în urmă cu Maria Kardos, stabilindu-se la Micherechi. Fiul lor, Géza, este azi elev în clasa a 6-a la școala generală din comună. Tatăl, fiind ungar cînd s-a mutat la Micherechi nu vorbea și nu cunoștea deloc limba română. Fiul vorbește frumos atît românește, cît și ungurește.

– Cum ați reușit ca băiatul să-și însușească în același timp atît de bine două limbi?

– Cînd Gézuka a început să vorbească, ne-am hotărît cu soțul ca eu cu Maria, fata mea din prima căsătorie, și bunicii vom vorbi cu copilul doar românește, iar tatăl numai ungurește. Zis și făcut. Nu a fost nici de fel ușor, dar atît noi, cît și fiul ne-am obișnuit cu acest stil, iar cu timpul totul a devenit firesc, normal – îmi spune soția.

Era foarte interesant de observat cum a știut acel copil mic că în familie cu cine în care limbă poate vorbi. Și mai curios a fost faptul cum copilul, mai tîrziu și-a dat se-

ma singur că celorlalți oameni din preajma lui, din vecini, din sat trebuie să le răspundă în aceeași limbă.

– Pentru dumneavoastră nu a fost cam ciudată situația? – m-am adresat soțului.

– Nicidecum. Înainte de a ne logodi am lucrat aici în sat și am cunoscut mulți micherecheni. Deși vorbeau o limbă străină pentru mine și aveau cu totul alte obiceiuri, de la bun început am încercat să-i cunosc, să mă acomodez trăsăturilor, sărbătorilor, tradițiilor satului. Cred, în scurt timp chiar că am reușit. Cît pe cît, azi mă simt ca acasă, iar limba română o înțeleg – a continuat soțul. Am fost de acord să încercăm să vorbim cu Gézuka de mic copil paralel în două limbi. În primul rînd, fiindcă limba română e limba sa maternă. În al doilea rînd, fiindcă trăiește într-o comunitate românească și va face școală românească... Iar în al treilea rînd: poate în viitor, în viață va avea nevoie de limba română. Toate acestea cred că sînt argumente destul de importante ca să fie luate în considerație. Eu mă bucur și sînt mîndru că de pe acum băiatul vorbește două limbi.

În timpul discuției, Gézuka zîmbește cînd spre mama, cînd spre tata. Pînă la urmă își spune și el părerea:

– Nu am simțit nici o dată să fi fost greu să deosebesc în vorbire cele două limbi. Vă mărturisesc însă că se mai întîmplă uneori să mă adresez lui tati pe românește, iar dînsul nici nu observă și-mi răspunde pe ungurește. Cu cei doi prieteni din vecini, cu Nuțuca și cu Zoli „Roșului”, în timpul jocului vorbim românește, la fel și cu colegii de clasă.

Pentru familia Balogh – pe lîngă statornicia consecventă a soților – mediul a fost determinant, ajutînd mult ca băiatul să-și însușească limba maternă. Acest nucleu de cunoștințe, să sperăm, va fi suficient pentru păstrarea limbii, în caz că viitorul îl va îndepărta de cuibul familial.

– anra –

## „...în sfîrșit avem și noi preotul „nostru”...”

În orașul Békéscsaba, membrii Autogovernării minoritare române sînt preocupați de situația, problemele creștinilor ortodocși români din loc, de biserică și cimitirul lor.

Mihai Bihari, micherechean de origine, dar „ceban” din 1956, face la fel, totul pentru păstrarea religiei, a identității române, pentru prosperarea vieții de fiecare zi a comunității românești.

– Oare cum? – l-am întrebat de curînd.

– Ani la rînd aici aproape că n-a fost deloc viață bisericească. Pot să spun că președintele Gheorghe Grósz a readus-o, înaintînd multe cereri, chiar și la conducerea orașului. De la resfințirea bisericii noastre, iată că ne putem mîndri cu creștinismul, și tot în a doua duminică a lunii se țin slujbe, la care ne întrunim vreo 10–15 credincioși originari din diferite localități

românești. După decesul părintelui Békési, slujbele au fost oficiate de părintele Alexandru Seres, care venea la noi din Chitighaz. Iar fiindcă sînt pensionar, am timp să ajut după puțințele mele, mai ales că am fost și președinte al Sfatului bisericesc. Acum, în sfîrșit, ne avem și noi preotul „nostru” în persoana părintelui Teodor Marc. Ne pare nespuse de bine, fiindcă astfel s-a împlinit un vis foarte vechi al cebanilor.

– Pe lîngă această bucurie, ce griji vă preocupă?

– De ani în șir ne zbatem cu problema încă nerezolvată a grădului și a împrejurimii bisericii noastre. Problema e că nu avem bani suficienți, deși am auzit ceva, că poate ne va sprijini și Ambasada României, ceea ce ar fi foarte bine... Pe această cale trebuie să mulțumim sprijinul financiar (80 mii ft) acordat de Autogovernarea minoritară ro-



mână locală, pentru terminarea lucrărilor de reconstrucție a casei parohiale.

La despărțire, Misi bácsi s-a mai plîns de situația încă nerezolvată a aranjării cimitirului românesc, punîndu-și întrebarea: „toate confesiunile au un cimitir al lor, numai noi nu?” Sperăm, că în curînd vom afla răspunsul pozitiv așteptat ani la rînd... – E. Bányai –

Pe micul ecran –

## Instantanee din Micherechi

Ecranul întunecat se luminează treptat și se vede imaginea unor străzi frumoase, case îngrijite și grădini specifice. Totul înseamnă pentru noi Micherechiul, comuna cunoscută pentru foliile întinse, vestită pentru oamenii ei harnici, pentru dansatorii și muzicanții ei (... și am simțit aici că ne lipsesc cîteva personalități, cîteva oameni dragi, care nu pot fi înlocuiți, care prin moartea lor ne-au lăsat un mare gol în suflet...).

Cei care au vorbit, și-au mărturisit crezul – cum au ajuns pe aceste meleaguri micherechenii de odinioară, cum au trăit cu decenii în urmă, cît de săraci au fost, cît de exploatați au fost, cît au fost de înapoiați. Prin destăinuirea altora am aflat secretul bunăstării de azi: rostul și rodul muncii. Aproape toți au pomenit munca. Fiindcă pe lîngă factorul „minoritate”, pentru Micherechi celălalt factor vital este „munca”. (De altfel filmul fusese realizat ca o producție a Televiziunii Maghiare cunoscută sub genericul „Körtánc”).

Scormonind prin sufletul și inima omului din Micherechi, al cetățeanului maghiar de naționalitate română, telespectatorul inițiat și neinițiat a primit conturul situației, al locului social ocupat de individul care nu aparține majorității naționale. Iar fostul președinte al cooperativei agricole și-a deschis sufletul, meditănd la această temă cu aceeași pătrundere ca primarul comunei sau profesoara de liceu originară din Micherechi. Și aici trebuie să menționăm și munca operatorului, care în mod profesionist a dezvăluit mai mult din sufletul micherechenilor, decît cuvintele...

Cînd în vârtejul dansurilor din Micherechi s-a încheiat filmul, am rămas cu impresii plăcute. Filtrînd toate emoțiile prin strecurătoare timpului, m-am convins că cele zece minute mi-au oprit în schimb ore, zile, ani sau chiar vieți... (Păcat că în urma modificării programului TV din ziua respectivă mulți au pierdut aceste frumoase minute de pe micul ecran...)

T. Juhász

## În focar: învățămîntul

La ședința din martie a.c. a Comisiei pentru minoritățile naționale și etnice a județului Bichiș a figurat pe ordinea de zi o temă deosebit de importantă: învățămîntul de naționalitate în lumina noului curriculum național. La ședința ordinară largită, condusă de președintele József Hevesi, a participat și dr. Márta Pakucsi, consilieră la Ministerul Culturii și al Învățămîntului Public, care a evidențiat nou-tatea, avantajele și sarcinile primordiale legate de introducerea acestui nou sistem din învățămîntul minorităților naționale. Dezbaterea utilă, deși constructivă, deși concludentă în multe privințe, a lăsat deschise totuși multiple întrebări din acest domeniu.

## Concurs de povestire la Békéscsaba

În cadrul ședinței ordinare, din ziua de 11 martie a.c., membrii Autogovernării minoritare române din Békéscsaba au decis, în unanimitate despre organizarea, pentru a treia oară a tradiționalului Concurs de povestire pe țară.

Deși românii din reședința bichișeană nu au instituții culturale și de învățămînt proprii, tocmai în acest fel doresc să contribuie la mobilizarea tineretului școlar românesc cu scopul păstrării, dezvoltării, cultivării limbii materne și al promovării cunoștințelor literare române.

În această ordine de idei, Gheorghe Gurzău a accentuat că la fel ca în anii precedenți, și la actuala fază din 2 mai sînt așteptați cu drag toți participanții și însoțitorii lor, la Casa de povești (Meseház), str. Békési, nr. 17 din Békéscsaba. Întrecerea se va desfășura și cu această ocazie pe două categorii (elevi ai școlilor generale românești și unde româna se predă ca obiect de studiu), clasele 1–4 și 5–8. Primii trei clasați din ambele categorii vor fi premiați. Desenele inspirate din tema poveștilor prezentate – așteptate și în acest an, urmează să fie apreciate la sfîrșitul concursului. Școlile în cauză vor fi anunțate și invitate în curînd, dar informații se pot afla de pe acum la Gheorghe Gurzău (tel.: 66/361-613 și 66/456-235.) – eb –

## Un nou concurs

### inițiat de Fundația Publică „Pentru Minoritățile Naționale și Etnice”

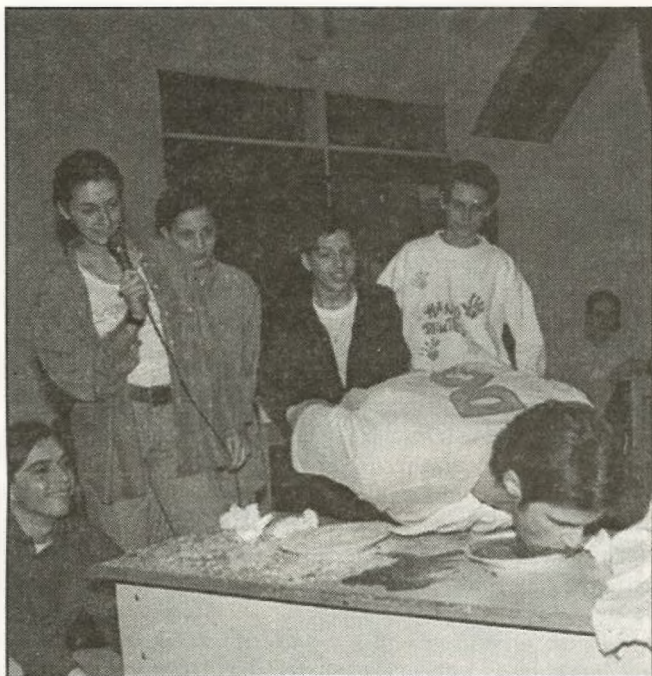
Fundația Publică inițiază un nou concurs cu caracter artistic, prin care dorește să subvenționeze creații de arte plastice, literare, muzicale, în curs de realizare, concepute sau în stadiu inițial, respectiv activitate de cercetare sub forma de bursă anuală.

Termenul de înaintare: 31 martie, 1998.

Decizia juriului: 30 aprilie, 1998.

Informații suplimentare: precum și formularele-tip se pot procura la Biroul de informații al Fundației (Budapesta V. str. Akadémia nr. 3.) printr-un plic timbrat, pe adresa: 1357 Budapest, Pf. 2.





La Giula

## Săptămîna elevilor

La Liceul „N. Bălcescu” din Giula, elevii claselor I-IV s-au bucurat de organizarea – între 9-13 martie a.c. – tradiționalei acțiuni, intitulată: „Săptămîna elevilor”. Tineretul școlar și-a întocmit cu o însuflețire deosebită și rîsul bogat de programe, desfășurat în majoritate în cursul după-amiezilor, la instituția lor de învățămînt românesc.

În această ordine de idei, „campania electorală”, care a precedat alegerea directorului (Tiberiu Gombos), s-a terminat cu victoria reprezentanților din clasa a treia și alegerea profesorilor preferați: Edina Gombos Kozma și Nicolae Luczai.

Ziua de miercuri – după terminarea lecțiilor bineînțelese – a fost consacrată competițiilor sportive (meciuri de fotbal și voleibal) la care și-au încercat puterile și profesorii (meciul de fotbal dintre profesori și băieții clasei a IV-a s-a terminat cu rezultatul 4:2).

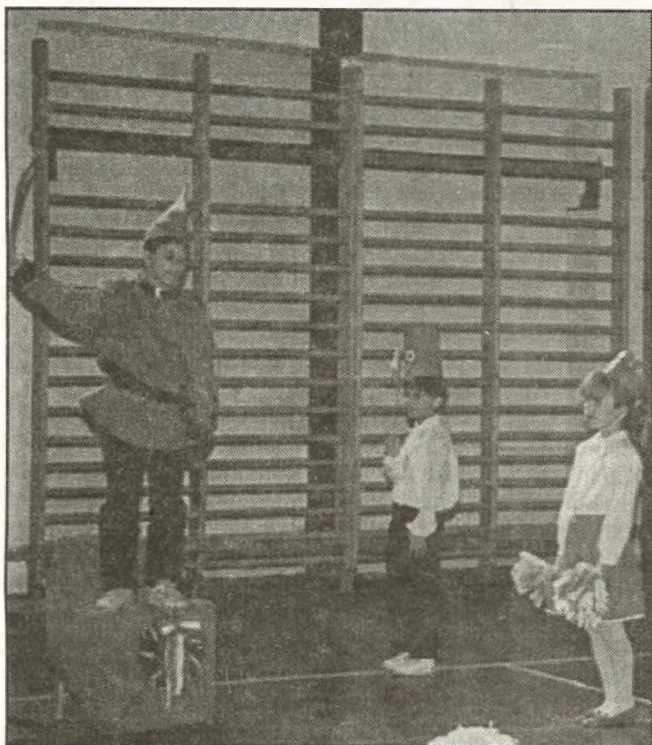
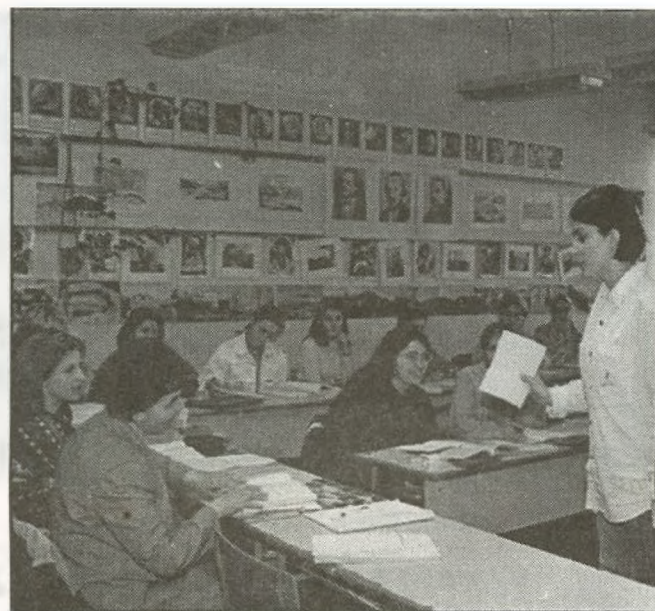
În după-masa zilei de joi, aula liceului a răsunat de voioșia și larma elevilor. Cu această ocazie a avut loc o întrecere distractivă de iscurință la care a participat și un grup al profesorilor, care s-a intercalat în rîndul tineretului cu un succes deosebit. Pe lîngă școlarii noștri a concurat și un grup al Căminului de elevi slovac din Békéscsaba (13 elevi și un profesor), care s-au simțit bine la Giula, invitîndu-i de pe acum pe elevii români la o acțiune sportivă (care se va desfășura la 31 martie, în reședința județului Bichiș).

Concurenții au cîntat, au dansat, au interpretat mici roluri ș.a.m.d. într-o atmosferă familiară, plăcută, pînă la urmă clasa a patra fiind învingătoare. Alegerea celei mai frumoase eleve (Erica Cserhádi) și a celui mai frumos elev (Cristian Martyin) a fost urmată de o discotecă și voie bună.

Vineri, în cadrul „zilei inverse”, rolul profesorilor a fost preluat de liceeni, care s-au prezentat ca profesori de diferite discipline. La cămin, de asemenea, cîteva fete (Laura Martyin, Silvia Kardos, Edit Bordás) s-au angajat să fie „profesoare”, joi seara și vineri dimineața.

„Săptămîna elevilor” era deosebit de reușită, după părerea multor elevi, păcat că nu a durat mai multe zile, fiindcă le-a oferit liceenilor multe clipe distractive, de destindere veselă, așa cum o ilustrează și imaginile noastre, drept dovadă a succesului acțiunii respective.

- E. Bányai -



## Tehnica trecutului ca noutate a prezentului

La Grădinița din strada Galamb din Giula în curs de cîteva săptămîni copilașii grupei românești și părinții acestora au fost primiți cu un zîmbet în plus: „Bună dimineața, bine ați venit”, care ne mîngîia de pe fața tinerei Aneta Somogyi. Studenta în anul III la Institutul Pedagogic de educatoare Brunsvik Teréz din Szarvas a făcut în primăvara aceasta practica profesională de diplomă:

„Nu sînt pentru prima dată la această grădiniță, toate practicile de vară le-am făcut aici, printre copilașii grupei «Veverița». Ultimul semestru de la școala pedagogică de educatoare începe cu 6 săptămîni de practică pedagogică. Cu încetul – și din păcate – termin peste cîteva zile. Profesoara, lector de limbă și literatură română Lucretia Sipos Fluieraș de la Institut mi-a verificat munca de aici și mi-a calificat-o drept bună – ceea ce m-a bucurat foarte mult.

Această ultimă practică diferă de celelalte, prin faptul că acum conduc grupa singură, în cele mai multe zile la ocupații și întreaga desfășurare a orarului.

Promoția mea, mai exact grupa mea a făcut practică în cele mai diverse moduri: la grădiniță «simplă», la grădiniță de aplicație, la grădinițe de naționalitate, eu chiar și la o grădiniță slovacă și la două grădinițe românești, la Chitighaz și aici la Giula. Aceste din urmă mi-au plăcut cel mai

mult, fiindcă aici am întîmpinat sarcini și încercări speciale legate de limba română. La cei mai mulți copilași se observă că majoritatea vocabularului legat de limba maternă și-l îmbogățeste la grădiniță, deci avem în fiecare zi o revelație. Acești copilași sînt foarte receptivi la cuvintele noi, la poezioare și cîntece românești. Ocupațiile din mijlocul lor sînt foarte plăcute, iar educatoarele sînt educatoare «clasice», meștere ale profesiei...

Din numeroasele clipe emoționante aș aminti doar momentul cînd le-am proiectat copiilor un dia-film cu o poveste. Acești copii, care cunosc mai ales tehnica modernă a filmelor video sau poveștile de pe micul ecran, acum au stat liniștiți, emoționați, fermecați de vraja unică a acestei tehnici «învechite».

- Anett, mai ai colege cu specialitatea de limba română?

- În anul III sînt singura, dar trebuie să încurajez absolventele de la liceul românesc, care doresc să devină educatoare, să dea examenul de admitere pe linie de naționalitate, fiindcă aici studiul e mai interesant, mai bogat și mai variat în sarcini, iar grădinițele românești au o atmosferă aparte, cu totul familiară.

Se poate ca și viitorul meu să fie legat de o grădiniță românească... Am primit promisiuni serioase din această direcție. Aș fi foarte bucuroasă dacă aș reuși...

- anra -

## Și elevii români au evocat...

... eroii revoluționari, pașoptiști, Ziua de 15 Martie, sărbătoarea națională, cînd pretutindeni în țară s-au depus coroane de flori la monumentele istorice, cînd s-au citat pagini alese consacrate evenimentului glorios din 1848, cînd s-au recitat poezii închinare aniversării.

Într-un cadru festiv și demn au sărbătorit și elevii Școlii generale și Liceului „N. Bălcescu” din Giula împreună cu cadrele lor didactice, prezentînd un program festiv frumos, întocmit în mare parte de cadre didactice ale cursului inferior: Maria Bányai, Zorica Bordás, Irina Ruja, Ioan Ruja, și Eva Szabó. Cîntînd, dansînd și recitînd, școlarii au adus o pioasă amintire revoluției din 1848, întregii generații Petőfi, Bălcescu și Kossuth, accentuînd și prietenia, buna înțelegere mult dorită între popoarele celor două țări vecine.

- eb -





Cu un secol în urmă, la 16 martie 1898 într-o căscioară din localitatea Micherechi a văzut lumina vieții – fiul Sofiei Iahuțau și al lui Mihai Gurzău – **Vasile Gurzău**.

Familia se trage dintr-o pătură de țărani săraci de origine română și de religie ortodoxă. Tatăl povestitorului de mai târziu trudea ca slugă pe moșiile grofului Sántha din Giula pentru asigurarea pînii de toate zilele a celor șapte copii. Vasile a făcut școală doar în 3 ierni, deoarece din primăvară pînă-n toamnă trebuia să lucreze ca paznic de cîmp ori ca ciobănaș, pentru a întregi venitul sărăcăcios al familiei. Despre școala de atunci nu a avut amintiri prea senine. Deseori zicea „Cînd am fost io mic, dascălu Gîrdan o fost Dumnezău satului, și-n loc dă și ne-nvețe dîn bucvar ne băte, atît'e kormös ne dă'de dă abd'e am așteptat și merem cătă casă”. Devenind mai mărișor s-a făcut argat pe moșia din Vârșand a lui Tisza István. Înainte de a face serviciul militar a slujit la groful Almássy și la moșierul János Sántha.

La vîrsta de 18 ani, în anul 1916 a început serviciul militar. A luptat în primul război mondial ajungînd în Italia și Galiția. Anii cătăniei au fost determinanți în formarea de povestitor a tînarului, deoarece în serile lungi petrecute în dormitor, soldații își petreceau timpul cu povești. Înainte de-a adormi, cel ce avea chef de a povesti striga în gură mare „ciont”, iar ascultătorii răspundeau „leveș” (conform unui obicei din căzărmiile din fosta Austro-Ungarie). După sfîrșitul războiului s-a reîntors în satul său natal, iar în anul 1920 s-a însurat cu o fată de țărani, cu **Floarea Iova**. A moștenit de la tatăl său cîteva iugăre de pămînt, a închiriat un sălaș și a depus toate eforturile pentru întemeierea noului cămin. Din această căsnicie s-au născut 3 copii, doi băieți și o fată. După colectivizare, ca și ceilalți consăteni a lucrat la cooperativa agricolă din Micherechi. Lucrătorii se trăgeau cu plăcere lîngă el, fiindcă în timpul muncii povestea încontinuu întîmplări vesele, presărate cu umorul său îngrășat și cu izul stilului individual. Și în anii bătrîneții a rămas aceeași fire veselă, om harnic și cu mișcări sprintene, zicînd: „Munca îi on rai. Dacă faci, ai.”

Acest om cu un suflet și spirit veșnic tînar a fost bunicul meu pe care n-am să-l uit niciodată.

\*\*\*

Îmi aduc bine aminte: eram cu creștetul cît masa, cînd prin anii '60 profesorul universitar **dr. Sámuel Domokos** a colindat prin satul meu natal și a colecționat creații folclorice, mai ales basme și povești. Cercetătorul cunoscut petrecea în casa bunicilor mei săptămîni întregi, și-n serile lungi de iarnă, în camera dinspre uliță se adunau vecini, rude, cunoscuți și ascultau cu multă plăcere basmele și poveștile interpretate de bunicul. Abia așteptam să fie seară, cînd mama și tata mă luau de mîna și mergeam și noi la bunici. Inima-mi sălta de bucurie în timp ce așteptam să-ncepă: „O fost odată ca niciodată, că dacă n-o vu fi, nu s-o vu pomîn'i”. Parcă-l văd și azi de sub grinda pe care erau prinse niște fire de busuioc.

După formulele introductive se ridica în picioare și-n momentele următoare își imagina cu gîndul și cu cuvîntul o lume populată cu zîne și zmei, cu crai și regine, dar și cu păcurari, cu meseriași și oameni simpli de la sat. Se desfășura atunci acolo, un fel de „teatru popular” pe scena căruia stătea un om nu prea înalt, uscățiv, cu fruntea brăzdată de ani, dar luminată de înțelepciune și o bogată imaginație. Privea ascultătorii (precum și pe mine) cu ochi sclipitori și cu un zîmbet blînd și mîngîitor...

Nu a învățat multă carte, dar Dumnezeu l-a înzestrat cu o bogată fantezie, cu umor sănătos și cu un deosebit talent de interpretare a basmelor pe care le-a auzit de la mamă-sa și de la povestitorii vîrstnici, ca: Danțos, Zagori, Trifu, Pipaș. Mi-a povestit că-n timpul copilăriei sale vecinii se adunau în „șezători de lucru”. Femeile torceau, bărbații „sfărmau tent'i”, iar copiii adunați în jurul cuptorului se jucau, mînceau „mălai”, și ascultau. În acea copilărie petrecută în leagănul culturii strămoșești i s-a înră-

100 de ani de la nașterea  
povestitorului

**Vasile Gurzău**

(1898–1980)



dăcinat acel repertoriu de basme și povești pe care l-a lăsat urmașilor. Avea o capacitate deosebită de a dramatiza creațiile de tip folcloric. De fiecare dată retrăia și recrea basmul prezentat cu o deosebită afinitate sufletească. Deseori, prin atenuarea sau ridicarea glasului antrena atenția ascultătorilor, introducîndu-i în împărăția biruinței și a adevărului. Izul arhaic al graiului bihorean colora și întărea farmecul fiecărui basm. Auditorii îl mai întrerupeau cu cîte-o întrebare legată de aventurile eroului. Bunicul se cufunda însă și mai adînc în „proza absurdului”, parcă ar fi fost el însuși eroul aventurilor extravagante. Comuniunea lui cu lumea miraculoasă și cu faptele ieșite din comun o dovedește și faptul că în succesiunea evenimentelor deseori trecea de la persoana a III-a singular la persoana întîi singular, asumîndu-și rolul protagonistului înzestrat cu însușiri supranaturale. Povestitorul se adapta întotdeauna dispoziției și așteptărilor celor din jur și le captiva atenția, alungîndu-le somnul din noaptea tîrzie.

La îndemnul profesorului Domokos a povestit și în limba maghiară, dar niciodată nu traducea, ci realcătuia narațiunea.

N-am să uit niciodată că deseori, după slujba biserică venea la noi îmbrăcat în haine de sărbătoare. Eu îl întîmpinam bucuroasă și-i săream în brațe cald-ocrotitoare. Cînd mă așeza pe genunchi mă copleșea liniște pașnică, iar din ochii săi radia înțelepciune și dragoste nemărginită. Prima poveste pe care am memorizat-o era cea cu titlul „Dă fericire” cu „înălțatul împărat care ave biruință mare-mare (...) și acărcît ave tăt nu iera mulțămît pînă cînd la o marjin'e dă sat într-o căsuță micuță on uom care n-ave chimeșe iera fericit” – și eu tot mă gîndeam mereu: cum putea să fie fericit fără cămașă...

\*\*\*

În anii copilăriei mele, Micherechiul era încă un mediu purtător de folclor și de bogate datini strămoșești. Individul din astfel de comunități știa să

descifreze limbajul ascuns al riturilor, al actelor și al simbolurilor sacre și profane. Cunoșteau bine zicala și mesajul ascuns în dosul acesteia: „Cine ști povesti, nu poate fi uom rău”. Această credință poartă în sine amprenta unei gîndiri arhaice cu o geneză îndepărtată în timp și spațiu, conform căreia cel ce povestește se împărtășește din protecția forțelor divine, subjugînd puterea spiritelor distrugătoare.

Însuși obiceiul de a povesti este arhicunoscut, avîndu-și rădăcinile în antichitate, fiind răspîndit în toate timpurile și în toate clasele sociale. În epocile vechi, omul credea în funcția magică apărătoare de rău a prozei populare de acest tip. Mărturiile ale practicării acestui străvechi obicei sînt și renumitele epopei *Iliada* și *Odiseea*. Achile în ceartă cu Agamemnon căuta repaosul sufletească în basmele auzite de la cei din jurul lui. Lumea miraculoasă a basmelor a atras și atenția unor clasici ca: Platon și Ovidiu, iar mai târziu La Fontaine, Boccaccio etc. Poveștile au supraviețuit epocile distrînd și educînd, nutrinde iluzii și idealuri.

În Micherechiul tradițional se povestea la diferitele întruniri familiale: la botez, la nuntă, la priveghiul morților. Se spuneau basme în cadrul unor șezători, la tăiatul porcilor, în timpul recrutării feciorilor pentru serviciul militar ș.a.m.d.

Bunicul povestea cu însuflețire și la moară, la lăptărie, la fîntîna arteziană... Povestea, fiindcă așa era firea și temperamentul său. Basmele pe care le știa au fost înregistrate și consemnate de profesorul Domokos înainte de toate în paginile lucrării: *Méhkeréki néphagyományok – Vasile Gurzău meséi (Budapest 1963, A magyar népmesekatalógus füzetei 2.)* ca apoi, peste cinci ani, să vadă lumina tiparului un volum mai amplu intitulat *Vasile Gurzău magyar és román nyelvű meséi (Akadémiai Kiadó, Budapest 1968)*.

Au rămas posterității peste 40 de basme și povești pentru care povestitorul a fost distins cu medalia și titlul de „Meșter al artei populare”. Acest repertoriu include în sine *basme fantastice* (ca *Împăratu verde, Pohon*) cu personaje imaginate: zîne, animale năzdrăvane, monștri etc. în care acțiunea se desfășoară în limite de spațiu și timp specifice.

Au un loc definit în paginile acestei lucrări și *poveștile* (basmele nuvelistice) – ca ex. *Gășitu, Împăratu și popa* – cu istorisiri multiepisodice cu obiecte miraculoase și ființe ajutoare, însă cu protagoniști dintr-o lume reală: țărani, păcurari, meseriași ș.a.m.d.

Volumul conține și *povestiri*: narațiuni uniepisodice cu personaje luate din lumea satului tradițional, întîmplări vesele care satirizau slăbiciuni umane (ca în *Omul sărac, Dă fericire* etc.). Povestitorul Vasile Gurzău prin limbajul și fantezia sa fecundă a știut să confere substratului universal un profil național precum și etnic-local. Pe scena acestor producții populare „gardu uriașilor” era așa de înalt ca turnul bisericii din Micherechi (*Împăratu verde*). Calul eroului Cranovite Marc purta nisip din Crișul apropiat.

În basmul *Pohon* eroul face „căpiță dă fîn” pe fundul mării în forma cum îl făceau micherechenii.

Coloratura locală se datorește și unor proverbe și zicători folosite deseori ca procedee stilistice ex. ca formule inițiale, mediane și finale etc. La fel, flora, fauna, meșteșugurile, mîncărurile și obiceiurile conexe cu suprafirescul din basm dau acestei proze absurde o fizionomie etnic-locală.

Metaforele ascunse în lumea unui scenariu universal-național-local întruchipează năzuințele insului uman dornic de adevăr și setos de totul ce înfrumusețează condiția umană.

\*\*\*

**P**ovestitorul s-a mutat în veșnicie la vîrsta de 82 de ani și a lăsat în urmă un tezaur folcloric demn de a fi răsfoit și de copiii de azi, fiindcă el cuprinde o sinteză etnică, etică și estetică.

Maria Gurzău Czeglédi





## Întâlnirea Naționalităților

Un deosebit de atractiv centru de întâlnire al budapestanilor îl înseamnă Cafeneaua *Angelika Espresso*, unde a fost organizată **Întâlnirea Naționalităților**, închinată celei de-a 150-a aniversări a revoluției și a războiului de independență din 1848-49, în organizarea Comisiei pentru drepturile omului, naționalități și culte din cadrul Adunării generale a Capitalei și a redacției BARÁTSÁG (de la apariția primului număr trecând cinci ani), în regia cineastului Miklós Jancsó.

Revoluția și războiul de independență din anii 1848-49 înseamnă negreșit o pagină glorioasă din istoria poporului maghiar. Valul revoluționar pașoptist care a copleșit întreaga Europă a stîrnit aici furtuna cea mai îndelungată, Ungaria luptînd cu înverșunare pentru revendicarea independenței naționale. Cea mai cutremurătoare tragedie a revoluției burgheze maghiare a fost însă că ea a fost înăbușită nu numai de puterile numeric copleșitoare ale armatei ruse și austriece, ci și pentru că împotriva ei și-au întors armele și alte popoare din Bazinul carpatic, care și ele, separat, au luptat pentru revendicarea independenței lor naționale și doreau independență și față de Ungaria. Cu un veac și jumătate după aceste momente istorice încă nu au dispărut pe deplin din mentalitatea unora confruntarea, suspiciunile, neîncrederea și neînțelegerea de odinioară, otrăvind și azi atmosfera din ambele laturi ale frontierei din această zonă, deși demult s-au tras liniile de demarcație.

Tocmai în acest context a primit o importanță deosebită faptul că la 11 martie au evocat împreună români, slovaci, croați, germani, țigani, sîrbi, polonezi, bulgari, greci și armeni zilele aceluia pașopt de acum 150 de ani, printr-un montaj literar-muzical. Amfitrioana seratei literare a fost **Mária Ember**, conducătoarea redacției publicației BARÁTSÁG, care a prezentat rînd pe rînd artiștii seratei: trompetistul György Geiger, laureat cu Premiul Liszt și harpista Éva Maros. În continuare a citit din creația proprie poeta **Maria Berényi**, bucurîndu-se de un succes deosebit. A urmat apoi un recital din versurile poetului bulgar **Hristo Botev** (numit și „Petőfi al bulgarilor”), în interpretarea **Gabrielei Hadjistikostova**. La program, poetul polonez **Kondrad Sutarski** a recitat poezii de Petőfi în traducere proprie, iar tînărul poet german **Robert Becker** a prezentat volumul său de debut. În continuare, **István Blazsetin** jun. a recitat din lirica maghiară în traducere croată, iar **Petar Milosevits** a făcut lectura unor fragmente din noul său roman „*Moartea ultimului sîrb din Szentendre*”. De mare succes s-au bucurat și muzicienii care au evoluat în continuare: violonistul **Lajos Kathy Horváth**, care la Paris fuse se trei ani elevul lui Yehudi Menuhin, taragotistul **Pál Liszka Lakatos**, care la ora actuală este directorul Centrului cultural *Roma*, precum și **David Jengibarian**, care a interpretat muzică din folclorul armenilor. Poetul slovac **Imre Fuhl** a fost urmat de evoluția actriței grecești **Athéna Papadimitriu**, iar printr-un *verbunk* interpretat de **Lajos Kathy Horváth** s-a încheiat programul cultural oficial al serii, care a mai continuat într-o atmosferă prietenească.

Organizatorii intenționează ca în viitor în cafeneaua amintită să se inițieze lunar câte-o serată consacrată de fiecare dată altei culturi, altei minorități naționale conlocuitoare.

-yer-

## Mihai Eminescu interpretat de Tudor Vianu

Într-un articol, publicat în *Noi*, din anul 1996, țineam să prezentăm tridimensionalitatea geniului eminescian, în ipostaza unei gândiri ample, cuprinzătoare, capabile să asimileze mari sisteme filozofice și de cultură, apoi ipostaza afectului, ca trăire pasionată a marilor experiențe fundamental-existențiale și, cea de a treia, un imaginar vizionar, tradus de un limbaj poetic novator pentru întreaga evoluție a scrisului poetic românesc. De la primele studii apărute, după stingerea lui Eminescu, s-au conturat trei direcții în eminescologia românească, urmînd cele trei coordonate ale geniului eminescian: a) *studii eminescologice despre ideatica poeziei și gândirii eminesciene* (I. Rusu, D. Popovici, Ioana Em. Petrescu, C. Noica, Rosa del Conte); b) *studii despre marile trăiri existențiale (iubirea, moartea, natura, istoria), o critică tematică* (T. Maiorescu, Nicolae Iorga, G. Călinescu, Perpessicius, Mihai Cimpoi); c) *studii despre limbajul și expresia poetică eminesciană* (G. Ibrăileanu, D. Caracostea, T. Vianu, G. I. Tohăneanu).

Tudor Vianu a fost unul din cei mai productivi critici eminescologi, dar și unul din cei mai avizați și sistematizați interpreți ai operei marelui nostru poet. Căci, studiile sale acoperă aproape toate cele trei ipostaze ale geniului, aducînd în istoria acestui gen de critică o altă abordare a textului. Filozoful, stilisticianul, estetul, sînt cel puțin trei atribute ale interpretării creației eminesciene. Un nou demers spre înțelegerea operei, o nouă metodă, verificată de o estetică filozoficească, dar și un limbaj conceptual susținut, caracterizează discursul critic referitor la opera lui Eminescu. Cronologic, studiul *Poezia lui Eminescu* (1930), precum și celelalte rezerve stilisticii și poeticii (despre metafora și epitetul eminescian), secvența din *Arta prozatorilor români*, se așează între studiul despre *Arta cuvîntului la Eminescu* al lui D. Caracostea și studiul lui G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*. Structural și sub formula criticii practicate, contribuția lui Tudor Vianu la aprofundarea operei lui Eminescu, se situează între critica estetică a lui Titu Maiorescu, cea formalistă a lui G. Ibrăileanu și critica configuraționistă a izvoarelor culturale și filozofice din contribuțiile lui D. Popovici și D. Caracostea. Astfel, aportul lui Tudor Vianu la înțelegerea lui Eminescu constă în această sinteză a cîștigurilor în metodă și erudiție.

Opera eminesciană pune probleme oricărui critic, ales, în ce privește selecția materialului de lucru, gradul de reprezentativitate a unor poezii sau bucăți în proză. Tudor Vianu valorifică critic creații antologice, precum *Lucașfărul*, *Glossă*, *Împărat și proletar*, *Scrisorile*, dar și creații care anticipă geniul eminescian din marile poeme postume, *Amorul unei marmore*, *Mortua est, Înger și demon*, *Odă în metru antic*. Tudor Vianu este și printre primii critici care face legături între poezia și proza eminesciană, între unele viziuni lirice, chiar sintagme poetice, care transpun în proza nuvelistică secvențe lirice de mare deschidere ideatică.

A doua direcție în stabilirea gradului original de interpretare a poeziei eminesciene la Tudor Vianu ține de structura studiului în sine, care dovedește o preocupare constantă și o dinamică a viziunilor construite de poet. Principalele capitole din *Poezia lui Eminescu* ating, în cea mai mare parte, filozofia eminesciană, la interfeșta dintre concepția lui Schopenhauer și concepția populară despre experiențele fundamentale ale omului. Studiul ridică problema arzătoare a pesimismului eminescian, susținută inițial de Titu Maiorescu, dar contestată de Gherea. Vianu vede în această tristețe eminesciană o sinteză între pesimismul european, practicat de romantismul marilor poeți (Byron îndeosebi) și optimismul, tipic firilor revoluționare, militante. Capitolele *Eminescu și etica lui Schopenhauer*, *Pesimism și natură*, *Lucașfărul*, insistă pe categoriile majore ale creației eminesciene. Voința de a trăi, *farmecul durerilor de dulce*, expresie specific eminesciană, rezumă la prezentul etern, singura realitate care tronează și în planul imaginărilor poetice. Viața ca teatru, din *Glossă*, amestecul de voluptate și durere, din *Înger și demon*, dorul eminescian, care împacă nesașiul iubirii cu eternul naturii, antiteza romantică, alimentată din trei resurse ideatice (literatura romantică, filozofia clasică germană, structura temperamentală a poetului), conduc la un tip de scepticism occidental. De aici, afirmă Tudor Vianu, solitu-

dinea și refugiul în natură, absurditatea existenței, soarta omului de geniu, dezamăgirea marii iubiri, seninătatea astrală a geniului, atributele demonice ale titanului eminescian.

Tudor Vianu este primul critic care a descifrat semnificația adîncă a dorului eminescian, armonia între anumite imagini poetice și viziunea filozofică asupra lumii. Capitolul *Armonia eminesciană* descifrează semnificația stilistico-poetică a asocierilor între un element al lumii cosmice și altul al lumii acvatice (lumina și apa). Fie că analizează semnificația multiplă a visului, fie relația dintre voluptate și durere, ori analizează modul cum se naște metafora din asocierea luminii și apei. Poezia eminesciană realizează sinteza dintre concepția heracliteană a mișcării permanente și cea eleată a imobilității absolute. Static și dinamic formează la Eminescu un tot, din care poemul *Lucașfărul* (care are un capitol distinct) reține principalele motive prelucrate de poet: muzica sferelor cerești, nesașiul iubirii, nepotrivirea dintre condiția pămînteanului și cea a stelei unice. Analiza ideatică se îmbină cu cea stilistică în formula unui eseu de rară calitate. Melancolia, serenitatea, demonicul, structura tripartită a universului (*om-stea-Dumnezeu*), traduc titanismul eroului eminescian. Titanul lui Eminescu se caracterizează prin trăiri intense, tensionate, prin amploarea spațiului și timpului pe care le străbate eroul în drumul spre demiurg. Ideea titanului, în directă relație cu cea a geniului, afirmată de Tudor Vianu constituie cheia prin care cititorul lui Eminescu intră în universul întregii poezii. Revenind asupra armoniei eminesciene, criticul alătură tonalitatea înalt-tragică a pesimismului eminescian de cîntecul interior al versului (armonia dintre o formă externă, dată de elementele prozodice și formale, și o formă internă, dată de principiul inspirației). Aceste analize ale întîiului poem al literaturii române, a constituit cea mai solidă interpretare de pînă la studiul lui Dimitrie Popovici, din 1946.

Ideea despre atribuțiile geniului, în cazul lui Eminescu, l-a preocupat pe Tudor Vianu. Concepția lui urmează modelul iluminist-renascentist al lui Diderot, conform căruia geniul îmbină activitatea spiritului, forța imaginației și o activitate afectiv-pasională intensă. Cu cît geniul construiește și răspîndește în cultură idei de însemnătate majoră pentru evoluția acelei culturi, cu atît el impune o cunoaștere în profunzime și o înțelegere superioară a actelor lui: „*Înțeleg prin geniu înzestrarea spirituală care permite creatorului de cultură soluții originale și fecunde, purtătoare de germenii unor creații noi, într-un domeniu de mare însemnătate socială*” (T. Vianu, *Postume*, 1966).

O contribuție esențială a adus-o Tudor Vianu și la impunerea unei critici stilistice a operei lui Eminescu. Studiile *Epitetul eminescian*, *Problemele metaforei*, definesc principalele direcții ale stilului și limbii poetice la Mihai Eminescu. Fie că abordează valoarea epitetului, prin diferențierea calitativă și cantitativă, în *epitet apreciativ, moral, fizic, ornant, individual*, fie cea a metaforei, insistînd pe principalele funcții în textul eminescian (*funcția filozofică, psihologică, estetică*), interpretările lui Tudor Vianu aduc un plus de prospețime, față de analiza pur formală a lui Ibrăileanu. Analizele seci sînt dublate la Vianu de transpunerea stilistică în planul deconspirării ideii și a viziunii poetice.

Deschis spre metode și principii universale de analiză, în special sinteza comparată și analiza amplă, cuprinzătoare, folosind cu discernămint direcții din critica europeană, dozînd materialul critic după partea de contribuție a lui Eminescu la romantismul universal, Tudor Vianu s-a preocupat constant de opera lui Mihai Eminescu. Cu fiecare ianuarie, pînă la sfîrșitul vieții, Vianu a fost prezent în studiourile Radiodifuziunii române pentru a-l omagia pe poetul național. **Eminescu în timp**, **Personalitatea lui Eminescu**, sînt cîteva din intervențiile radiofonice ale lui Vianu, în care reia și dezvoltă idei avansate în anii '30. Studiile sale au constituit și puncte de reper pentru exegeza eminesciană, de la G. Călinescu la D. Popovici, Ioana Em. Petrescu, Rosa del Conte, pînă la Nicolae Manolescu, Constantin Noica, Mihai Cimpoi. Căci, în eminescologia românească, Tudor Vianu a impus și un model de interpretare a operei lui Eminescu, un studiu de sinteză a ideilor și de literatură comparată.

Cornel Munteanu





## SPORT

## Tratativele de la Budapesta au eșuat

## Programul grupei va fi stabilit de UEFA în 20 martie

La Budapesta s-au purtat tratative aprinse pentru stabilirea programului grupei preliminară a Campionatului European din anul 2000 din care fac parte echipele României, Portugaliei, Ungariei, Slovaciei, Azerbaidjanului și Liechtensteinului. Numai că programele au căzut din cauza Azerbaidjanului, care a ținut neapărat să joace în această toamnă cu Liechtensteinul și Slovacia. Toate echipele au evitat Portugalia, considerând-o ca fiind una dintre echipele puternice ale grupei și, cum pînă în finalul discuțiilor delegațiile celor șase țări nu au ajuns la nici un acord, conform prevederilor regulamentare, programul urmează să fie stabilit de UEFA. Forul european, pe baza unui algoritm, va comunica federațiilor programul pe 20 martie și acesta va trebui respectat întocmai de toată lumea. Grupa nu este singura în această situație, tot ieri fiind trimise spre rezolvare la UEFA situațiile similare din alte două grupe.

## Havelange sprijină necondiționat candidatura Angliei pentru CM din 2006

Președintele Federației Internaționale de Fotbal (FIFA), Joao Havelange, a anunțat miercuri seara la Londra, unde a fost primit de premierul britanic Tony Blair, că va sprijini necondiționat candidatura Angliei la organizarea Cupei Mondiale de fotbal din anul 2006, informează AFP. Surprinzătoarea declarație a președintelui Havelange, care a făcut o vizită în Downing Street în compania secretarului general al FIFA, Sepp Blatter, reprezintă, fără îndoială, intense tratative diplomatice și noi raporturi de forță în lupta pentru secesiunea brazilianului la conducerea forului internațional. „Dorița mea personală este ca Anglia să găzduiască Cupa Mondială în 2006, a afirmat Havelange. Sper ca Comitetul executiv al FIFA să i-o ofere. Noi toți suntem conștienți că Anglia este leagănul acestui joc, patria fotbalului, a continuat Havelange, care estimează că mai este timp pînă în 2010 pentru ca Brazilia să organizeze la rîndul ei Mondialul. Aceasta va împlini atunci 60 de ani de la ultima găzduire a competiției, iar Brazilia va merita pe deplin să fie candidată”. La Downing Street, nimeni nu se aștepta la o susținere atît de directă, iar Tony Banks, ministrul Sporturilor, s-a declarat încîntat „de acest sprijin formidabil”. După cum se cunoaște, Germania a fost prima țară care și-a făcut cunoscută intenția de a organiza Mondialul din 2006. Anglia, la rîndul său, nu s-a arătat interesată de acest mare eveniment decît după succesul obținut la Campionatul European din 1996, iar de atunci Africa de Sud și-a anunțat, de asemenea, candidatura. Decizia finală nu va fi adoptată mai devreme de 18 luni, dar pînă atunci, alegerea noului președinte al FIFA din iunie va vulversa echilibrul de forțe și greutatea acestor candidaturi.



Foto: Eva Ruja Bányai

## Ce foame ni-este...

## „Titanic” a obținut încasări-record în istoria cinematografului mondial

„Titanic”, filmul realizatorului canadian James Cameron, deține, în prezent, recordul încasărilor din întreaga istorie a cinematografului mondial. Pînă în prezent, el a adus venituri de ordinul a 918 milioane dolari, a declarat, la Los Angeles, un purtător de cuvînt al companiei 20th Century Fox.

El a depășit astfel precedentul record, stabilit de filmul lui Steven Spielberg „Jurassic Park” (1993) cu 913 milioane dolari.

Filmul, a cărui realizare a necesitat o sumă-record, de peste 200 milioane dolari, este considerat pînă acum ca fiind cel mai scump din lume. El se dovedește însă a fi mai mult decît profitabil. Purtătorul de cuvînt Jorge Carreon a subliniat că „Titanic” a avut un bun punct de pornire, pentru a depăși „cu ușurință” nivelul de un miliard dolari încasări.

## Rezultate din campionatul de fotbal al Ungariei

Divizia III (NB III)  
Szarvas FC-Giula 0-0

Seria I. a jud. Bichiș  
Micherechi-Aletea 2-0  
Bătania-Békéscsaba MÁV 6-1



## Piramidele reginelor dinastiei Keops au fost deschise turiștilor

Trei piramide aparținînd mamei și celor două soții ale regelui Keops, de pe platoul Gizeh, o suburbie a orașului Cairo, au fost deschise pentru marele public. Mai pot fi vizitate zece monumente funerare aparținînd unor nobili din perioada Vechiului Imperiu (2700–2200 î.Ch.) relatează France Presse.

Piramida Mykerinos, cea mai mică dintre cele trei piramide regale de la Gizeh, a putut fi deschisă la sfîrșitul unor lucrări de restaurare ce au durat circa un an. „Este vorba de un obiectiv unic. Este pentru prima oară, în Egipt, cînd este permis accesul publicului în piramide unde sunt înmormîntate femei”, a declarat Zahi Mawwas, care răspunde de această zonă arheologică.

Aceste „premiere” fac parte dintr-un proiect global de dezvoltare și restaurare a platoului piramidelor, care va fi inaugurat în întregime la începutul mileniului următor, a declarat presei ministrul egiptean al Culturii, Faruk Hosni.

## Căsătorie cu... contract la termen

Un cuplu dintr-o localitate din nord-vestul Spaniei a semnat în urmă cu cîteva zile un contract de căsătorie pe o durată de doi ani, cu posibilitatea de a-l prelunge ulterior, a informat ziarul local El Ideal Gallego, citat de AFP.

Originalul document precizează că José Luis Ferreira, 31 ani, și Eva Maria Alvedro, 24 ani, vor putea analiza evoluția relației lor în anul 2000, urmînd apoi să decidă dacă prelungesc sau nu contractul.

Acest nou tip de contract de căsătorie a fost conceput în 1992 de psihologul Jesus Reiriz, dar aceasta este prima dată cînd se aplică. „Cuplul are astfel puteri depline în ceea ce privește destinul său, fără a fi necesară intervenția statului, a justiției sau a bisericii”, a explicat Reiriz, citat de cotidianul amintit.

● Alaska a fost descoperită în timpul domniei lui Petru cel Mare, în 1741, de flota rusească, aflată sub conducerea danezului Vitus Bering. Teritoriul explorat era cunoscut sub numele de America Rusească, dar de-a lungul timpului multe vase spaniole, franceze sau britanice au încercat pătrunderea aici. Fiind atît de expusă pătrunderilor din afară, în ciuda interdicțiilor impuse, Alaska nu putea fi protejată. În 1859 au început negocierile cu Statele Unite pentru vînderea ei și, în 1867, după Războiul Civil, Alaska a fost vîndută pentru suma de peste șapte milioane de dolari!

\*\*\*

● Balonul, ca mijloc de zbor, a fost inițial umplut cu aer cald. Primul astfel de vehicul a fost cel al fraților Montgolfier. Lansarea a avut loc la 5 iunie 1783, iar primii „aeronauți” au fost un cocoș, o rață și o oaie tînără așezați de constructori într-un coș.

## ÎN LIMBA MATERNĂ – emisiune regională în limba română

Începînd cu data de 5 ianuarie, emisiunea radiofonică în limba română, transmisă regional, se prezintă la o altă oră: de luni pînă vineri între orele 10.30 și 12.00, iar sîmbătă și duminică – neschimbat – între orele 14.30 și 16.00. Ora de transmisie a emisiunii pe țară nu s-a schimbat, deci ea poate fi ascultată în fiecare seară între orele 19.00 și 19.30, pe undele postului de Radio Kossuth URH, cu frecvența de 66,29 și 66,14 MHz.

## 23 MARTIE, LUNI (redactor: Adam Bauer)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.40 Evenimente calendaristice 10.45 Program religios preluat de la Radio „Vocea Evangheliei” din Oradea 11.30 Buletin informativ, date meteo 11.40 Interviu, reportaje actuale 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere

## 24 MARTIE, MARȚI (redactor: Petru Cîmpian)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.40 Evenimente calendaristice 10.50 Enciclopedia muzicală 11.30 Buletin informativ, date meteo 11.40: Interviu, reportaje actuale 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere

## 25 MARTIE, MIERCURI (redactor: Iulia Kaupert)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 10.50 Interviu, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.15 „Și ei au fost copii...” – rubrica Elenei Munteanu 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.40 Sport 11.55: Știrile zilei pe scurt, încheiere

## 26 MARTIE, JOI (redactor: Petru Cîmpian)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 11.00 Magazinul vîrstnicilor 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.40 Noutățile săptămîinii 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere

## 27 MARTIE, VINERI (redactor: Adam Bauer)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 10.50 Interviu, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.20 Români din Voivodina – relatează Cornel Mata din Vîrșeț 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.40 Revista presei „Foaia românească” 11.45 Noutăți la Liceul

Românesc din Giula – relatează Veronica Tompan 11.50 Curiozități, știri din România – relatează Marius Dobre din București 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere

## 28 MARTIE, SÎMBĂTĂ (redactor: Eva Iova)

14.30 Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.35 Programul bisericilor ortodoxe și al adunărilor baptiste 14.40 Recomandări culturale pentru week-end 15.00 „Party Time” – magazin de muzică ușoară 15.30 Momente umoristice cu Grupul Vacanța Mare 15.58 Încheiere

## 29 MARTIE, DUMINICĂ (redactor: Eva Iova)

14.30 Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.40–15.20 Retrospectiva săptămîinii (spiciuri din interviurile, reportajele difuzate în cursul săptămîinii) 15.20 Sinteza evenimentelor săptămîinii – program informativ preluat de la Radio Budapesta 15.55 Încheiere

În fiecare seară, între orele 19.00–19.30 se prezintă emisiunea românească, difuzată pe țară. Sumarul acesteia este compus din actualitățile zilei și reportaje, interviuri din viața comunității noastre, respectiv relatări din viața școlilor românești.

Emisiunea de seară, difuzată pe țară, pe frecvențele de 66,29 MHz și 66,14 MHz, poate fi ascultată și pe undele occidentale, pe frecvențele locale ale studiourilor regionale. Radio Calypso, Budapesta 873 kHz, Radio Debrețin 91,4 MHz, Radio Seghedin 93,1 MHz

## Avanpremierea emisiunii Ecranul Nostru 21 martie 1998 (reluare)

Mass-media tot mai mult este prezentă în viața noastră de toate zilele. Cu ajutorul presei obținem o bună parte a informațiilor necesare pentru a ne descurca în viața noastră personală. Mass-media va sta și în centrul atenției emisiunii din această săptămîină. Programul se va ocupa cu posibilitățile de recepționare a Televiziunii Române, prin intermediul noilor sisteme de cablu, și veți vedea un reportaj despre experiențele emisiunilor euroregionale, realizate în Studioul din Seghedin al Radiodifuziunii Maghiare. Din buletinul de știri veți afla informații din viața bisericilor ortodoxe și comunităților baptiste, rezultatele echipelor noastre de fotbal, conținutul emisiunii „Pe undele Europei” de sîmbătă și programul amănunțit al Săptămîinii Culturale Române din Capitala Ungariei. Realizator și prezentator: Ștefan Crăsta. Redactor și prezentator știri: Eva Iova.

## FM 92,1 STEREO

## RADIO VOCEA EVANGHELIEI ORADEA

5.00–5.30 Actualități BBC 5.30–7.00 Bună dimineața 7.00–7.20 Știrile locale 7.30–8.30 Muzică și meditații biblice 8.30–9.30 Predică 9.30–11.00 Lecturi biblice, știri, mesaje creștine și muzică 11.00–12.00 Divina armonie 12.00–13.00 Răspundem ascultătorilor 13.00–13.30 Actualități BBC 13.30–15.00 Lecturi biblice, meditații biblice, muzică 15.00–16.00 Știri, mesaje creștine, muzică 16.00–17.00 Știri, mesaje creștine, muzică 17.00–17.45 Actualități BBC 17.45–18.00 Anunțuri și reclame 18.00–18.45 Reluare: Predică 18.45–19.10 Emisiune pentru copii 19.10–19.30 Muzică 19.30–20.00 Cu brațele deschise 20.00–20.30 Actualități BBC 20.30–21.00 Cartea pe unde radio 21.00–22.00 Emisiune de viață spirituală 22.00–23.00 Predică 23.00–5.00 Nocturna RVE (muzică, meditații biblice, mesaje creștine, lecturi biblice)

## R.V.E. BUCUREȘTI

SW 49 m, zilnic 17.30–18.00  
MW 1395 kHz, luni 21.10